

Opponensi vélemény

Czirják Gábor *A TRESK háttér kálium csatorna molekuláris szabályozási mechanizmusainak vizsgálata* című MTA doktori értekezéséről

Dr. Czirják Gábor MTA Doktori értekezése formailag és tartalmilag megfelel az MTA Doktori értekezésekkel szemben támasztott követelményeknek.

Dr. Czirják Gábor lektorált, tudományos folyóiratban megjelent in extenso dolgozatainak száma a bírálóidőpontjában 37, amelyből 34 nemzetközi, 3 magyar nyelvű folyóiratban jelent meg. Közleményeire kapott független idézetek száma 1759.

A jelöltnek 14 elsőszerzős, 1 egyedüli szerzős és 7 utolsó szerzős közleménye van. Czirják doktor így teljesíti az MTA Orvosi Osztály által szabott követelmények minden scientometriai elvárását. Fontosnak tartom kihangsúlyozni, hogy a jelölt nemcsak az impakt faktorral rendelkező külföldi lapokban publikál, hanem a magyar gyakorló orvosok széles köréhez eljutó impakt faktorral nem rendelkező kiadványokban is.

Czirják doktor a megjelent közleményeiből huszonkettőt használt fel dolgozata alapjául, melyekre 1372 független hivatkozást kapott. A jelölt a disszertációhoz felhasznált közlemények közül 12 cikkben elsőszerzős, 6 utolsó szerzős közlemény, és 1 egyedüli szerzős közlemény.

Az értekezés az általánosságban elfogadott tagozódást követi, elírás, értelmi hiba csupán néhány helyen fordul elő az értekezésben és a tézisekben:

- 26. oldal harmadik bekezdés: a befelé rektifikáló káliumcsatornák közül pl. I_{K1} nem csak a nyugalmi membránpotenciál fenntartásában vesz részt, hanem pl. kamrai szívizomsejten a repolarizációs rezerv része is (Banyasz et al. Acta Physiol 2007, 190, 189–198).
- 66. oldal 16. ábra, nem szerepel a leírásában, hogy az ábrán mi számít a specifikus jelölődésnek (világos, vagy a sötétebb részek).
- 72. oldal 20. ábra A panelen bemutatott áram inaktiválódik és nem deaktiválódik.

Az értekezés tartalmi része 198 oldalból áll, 69 ábrát és 2 táblázatot tartalmaz, amelyet 26 oldalas, összesen 366 pontos irodalmi hivatkozást tartalmazó irodalomjegyzék kísér. A szöveg megértését a bevezető előtt elhelyezett rövidítésjegyzék segíti. A munka célkitűzései világosak, az értekezés ennek a szellemében készült.

A szerző értekezésében a két-pórusú káliumcsatornák (K_{2P}) családjába tartozó TRESK csatornákkal végzett úttörő kísérleteit, és azok eredményeit mutatja be.

A *Bevezetés* fejezetben ismerteti a K_{2P} ioncsatorna család elektrofiziológiai sajátosságait, a működésüket szabályozó mechanizmusokat, valamint ezen ioncsatornák élettani és orvosi jelentőségét. Ismerteteti a munkacsoport, a K_{2P} családba tartozó TASK ioncsatornákkal, korábban végzett kísérletek tapasztalatait, eredményeit is.

A *Módszerek* fejezet megfelelő hosszúságban és részletességgel tárgyalja a metodikák leírását.

Az *Eredmények* fejezetben a kapott adatok világos interpretációja következik, amelyet a már említett számos ábra segíti elő.

Az értekezésben a szerző következtetései logikusak, azokat az aktuális irodalmi adatok tükrében vizsgálja és magyarázza, amit jelez a nagyszámú irodalmi hivatkozás.

Megállapítottam, hogy az értekezés önálló tudományos megfigyeléseken alapszik. A dolgozatban ismertetett legfontosabb új megállapítások a következő pontokban foglalhatóak össze:

1. A humán genom szekvenciában azonosították a TRESK és Kv8.2 géneket.
2. Elsőként mutatták ki, hogy a G_q protein kapcsolt receptorok aktiválják a TRESK csatornát. Megállapították, hogy az ioncsatorna aktivációjáért, egy kalcium/kalmodulin-dependens protein foszfatáz, a kalcineurin felelős, mely a szerin klaszter (S262, S264, S267 aminosavak) defoszforilációján keresztül szabályoz, de közvetlenül is kötődik a TRESK ioncsatorna PQIIs és LQLP motívumaihoz.
3. A mikrotubulus-affinitást reguláló kinázok (MARK1-3) a szerin klaszter (S262, S264 aminosavak) foszforilálásán keresztül, míg a novel típusú protein kináz C (PKC η és ϵ) a szerin klasztert foszforiláló endogén kinázok gátlásán keresztül szabályozzák a TRESK csatorna működését.
4. A 14-3-3 molekula gátolja a szerin klasztert foszforiláló kinázokat, valamint a molekula kötődése a TRESK ioncsatornához csökkenti annak aktivitását. A 14-3-3 molekula kihorgonyzódása a TRESK-hez csak az S252 aminosav foszforilálódása után jön létre, amit a protein kináz A katalizál.
5. A Hg^{2+} a K_{2p} család más tagjaitól eltérően gátolja a TRESK ioncsatornát.

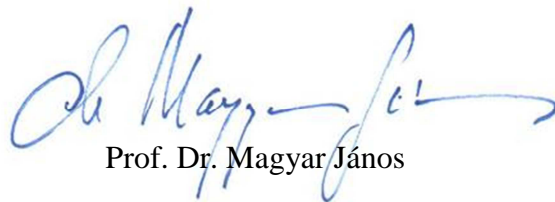
Kérdések:

1. Megállapították, hogy a Kv8.2 mRNS nagy mennyiségben kifejeződik a retinában. Ez még nem jelenti azt, hogy a csatorna fehérje is jelen. Vizsgálták-e közvetlenül a csatornafehérjék expresszióját a retina sejtjein? Ismer-e olyan mikro-RNS-eket, amelyek befolyásolhatják a Kv8.2 mRNS kifejeződését?
2. A 20. ábrán bemutatott kísérletben angiotenzin II jelenlétében mérte a *Xenopus* petesejten expresszált TRESK csatornák ionáramát és a kalcium aktivált klorid áramot. Az angiotenzin II milyen mértékű, kinetikájú kalciumválaszt idéz elő natív *Xenopus* petesejteken? A natív *Xenopus* petesejten milyen ionáramok mérhetők, ezek mennyire befolyásolhatják a TRESK áramok mérését?
3. Mi lehet a magyarázata annak, hogy a sejtekbe injektált kalciumionok millimólos koncentrációja nem aktiválta a TRESK csatornákat, ugyanakkor, a mikromólos szabad kalcium szint változás, amit kalciummal telített EGTA pufferrel, vagy az M1 receptorok stimulálásával ért el, hatékonyan növelte a TRESK áramot?

4. Kísérleteik során, a *Xenopus* petesejteken, expresszálták a TRESK csatornát és az AT_{1a} receptort vagy a TRESK csatornát és a M₁ receptort. Az ilyen körülmények között tapasztalt TRESK szabályozás mennyire hasonlíthat a natív sejtekben tapasztalható szabályozásra?
5. Ismer-e olyan patológiás állapotot — a mutációkat kivéve — ami összeköthető a TRESK csatornák aktivitásának, vagy expresszójának a növekedésével, vagy csökkenésével? pl. a csípős ételek rendszeres fogyasztása okozhatja-e a TRESK/TREK csatornák aktivitásának a növekedését?
6. Minden eddig ismert TRESK mutáció összeköthető a migrén kialakulásával? A TRESK aktivitásának növelésével csökkenthető-e a migrén kialakulása, illetve növelhető-e a fájdalomküszöb? Mi erről a véleménye?

Az értekezés a kritikai megjegyzéseim és kérdéseim ellenére, formai és tartalmi szempontból mindenben megfelel a MTA doktori cím megszerzésével szemben támasztott követelményeknek, így az értekezés elfogadást, a nyilvános vita kitűzését, és - sikeres védés esetén - Dr. Czirják Gábor a MTA doktora cím odaítélését támogatom.

Debrecen, 2021. november 25.

Prof. Dr. Magyar János